МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Галузі знань: 22 «Охорона здоров'я»

Складник освіти: післядипломна освіта, спеціалізація

Спеціальність: Ревматологія

Попередня освіта: лікарі-терапевти; лікарі-кардіологи, лікарі-ревматологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю.

Професійна кваліфікація: лікар-спеціаліст

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ ЗДМФУ
Голова Вченої ради
_____ / проф. Юрій КОЛЕСНИК
(протокол № 5 від «24» грудня 2024 р)
Програма підготовки вводиться в дію з 25.12.2024 р.
_____ / проф. Юрій КОЛЕСНИК
(наказ № 447 від « 25» грудня 2024 р

Запоріжжя 2024

ПЕРЕДМОВА

Програму підготовки з підвищення кваліфікації зі спеціальності **«Ревматологія»** складено робочою групою, відповідно до Наказу МОЗ України від 25.07.2023 р. № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» (із змінами) від 14 липня 2021 р. № 725, Наказу МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами), Наказу МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами).

Затверджено рішенням Вченої ради Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, протокол № 5 від 24.12.2024 р. Введено в дію Наказом ректора Університету № 447 від 25.12.2024 р.

Керівник робочої групи:

Подсевахіна С.Л. – к.мед.н., доцент, завідувачка кафедри внутрішніх хвороб Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

Робоча група:

1. Паламарчук О.І. – к.мед.н., доцент кафедри внутрішніх хвороб Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету;
2. Доценко М.Я. – д.мед.н., професор кафедри внутрішніх хвороб Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
3. Рябоконь Ю.Ю. – д.мед.н., професор, директор навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
4. Мирний Д.П. – к.мед.н., доцент кафедри внутрішніх хвороб Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Рецензії-відгуки:

1. Михайловська Н.С. – д.мед.н., професор, завідувачка кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету;

2. Шершньова О.В. – к.мед.н., доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

І. ВСТУП

1. Післядипломна освіта: основним завданням циклів спеціалізації, є отримання та удосконалення професійних знань і навичок шляхом оновлення наявних та отримання нових теоретичних і практичних знань, необхідністю освоєння сучасних та нових методів вирішення професійних завдань, формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки, необхідністю вивчення світового досвіду.

2. Попередня освіта перелік освітніх програм:лікарі-терапевти; лікарі-кардіологи, лікарі-ревматологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю згідно наказу МОЗ України від 25 липня 2023 року № 1347«Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями»

3. Програма підготовки з підвищення кваліфікації – проходження циклу спеціалізації за спеціальністю «Ревматологія» проводиться за програмоюпідготовкизатвердженоюВченою радою ЗДМФУ, та розробленими на їхосновіробочимипрограмами та навчальними планами затвердженими на ВченійрадіНавчально-науковогоінститутупіслядипломноїосвіти.

4. Слухачі, яківиконалинавчальний план та програму спеціалізації, підлягаютьатестації на визначеннярівнязнань та практичнихнавичок з присвоєннямзваннялікаря-спеціалістаізкваліфікації «Ревматологія».

ІІ. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти	Післядипломна освіта, спеціалізація
Спеціальність	Ревматологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Лікарі-терапевти; лікарі-кардіологи та лікарі-ревматологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю
Форма проходження	Очна та дистанційна участь в режимі реального часу
Мова	Українська
Академічні права	Робота на посадах лікар-спеціаліст за спеціальністю «Ревматологія» у лікарняних закладах та закладах охорони здоров'я. Безперервний професійний розвиток, цикли тематичного удосконалення
Моніторинг та оцінювання	Наказ МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами), Наказ МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами)
Обсяг програми	• 3 місяці (468 годин/15,6 кредитів ЄКТС) для лікарів-терапевтів; • 1 місяць (156 годин/5,2 кредитів ЄКТС) для лікарів-кардіологів, лікарів-ревматологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю. Відповідно до Наказу МОЗ України від 25 липня 2023 року № 1347«Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями»(із змінами)

ІІІ. ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Інтегральна компетентність	Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров’я за спеціальністю «Ревматологія», або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень і/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.
Загальні компетентності (ЗК)	**ЗК 1.** Знання основ законодавства України про охорону здоров'я та їх застосування у щоденній практиці. **ЗК 2.** Здатність до абстрактного мислення, пошуку, аналізу, синтезу, опрацювання інформації, зокрема з різних джерел та у взаємозв'язку зі своєю сферою діяльності. **ЗК 3.** Спроможність до самооцінки власних досягнень та підвищення їх рівня. **ЗК 4.** Спроможність усно і письмово спілкуватися державною мовою при заповненні медичної документації та спілкуванні з пацієнтами. **ЗК 5.** Уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, володіння навичками роботи з комп’ютерною технікою. **ЗК 6.** Спроможність до критичного мислення, аналізу та вирішення ситуативних проблем в медичній практиці. **ЗК 7.** Дотримання деонтологічних норм у професійній діяльності (належна професійна поведінка). **ЗК 8.** Спроможність реалізувати систему знань і практичних умінь щодо забезпечення здорового способу та безпеки власного життя і пацієнтів, сприяти усуненню його негативних впливів на здоров’я суспільства, сприяти підвищенню якості життєво важливих складових (вода, повітря, харчові продукти і т. д.). **ЗК 9.** Демонстрування соціальної активності та відповідальної громадянської позиції у лікарській діяльності. **ЗК 10.** Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані. **ЗК 11.** Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень. **ЗК 12.** Спроможність діагностувати: визначати

	попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани. **ЗК 13.** Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги, домедичної допомоги за міжнародними протоколами. **ЗК 14.** Знати покази, протипокази, побічні дії препаратів які використовуються в лікарській практиці та побічну дію з боку препаратів, які приймаються пацієнтом системно.
Професійні компетентності (ПК)	**ПК 1.** Знання анатомо-фізіологічних особливостей функціонування опорно-рухового апарату. **ПК 2.** Здатність проводити огляд, поверхневу та бімануальну пальпацію суглобів та позасуглобових м'яких тканин і оцінювати їх функціональний стан. **ПК 3.** Здатність проводити пункції суглобів, внутрішньо суглобові та периартикулярні ін'єкції. **ПК 4.** Здатність оцінювати дані біохімічного і імунологічного обстеження, результати гістологічного дослідження шкіри, м'язів, синовіальної оболонки та аналізу синовіальної рідини. **ПК 5.** Здатність оцінювати результати ультразвукового дослідження, рентгенологічного, КТ, МРТ суглобів і кісток та денситометрії. **ПК 6.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування гострої ревматичної лихоманки та її ускладнень. **ПК 7.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування ревматичних та вроджених вад серця та їх ускладнень. **ПК 8.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування інфекційного ендокардитута його ускладнень. **ПК 9.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування міокардитів та міокардіопатій ревматичного генезу та їх ускладнень. **ПК 10.** Здатність проводити профілактику, діагностику та надання невідкладної допомоги при порушеннях ритму і провідності серця. **ПК 11.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування хронічної серцевої недостатності та її ускладнень у ревматологічних хворих.

	ПК 12. Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування системних хвороб сполучної тканини та їх ускладнень. **ПК 13.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування системних васкулітів та їх ускладнень. **ПК 14.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування ревматоїдного артриту та його ускладнень. **ПК 15.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування Ювенільний хронічний артрит та їх ускладнень. **ПК 16.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування серонегативнихспонділоартропатій та їх ускладнень. **ПК 17.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування Артрити, пов'язані з інфекцією та їх ускладнень. **ПК 18.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування мікрокристалічних артритів та їх ускладнень. **ПК 19.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування остеоартрозу та його ускладнень. **ПК 20.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування остеопорозу та його ускладнень. **ПК 21.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування хвороб позасуглобових м'яких тканин та їх ускладнень. **ПК 22.** Здатність до проведення експертизи працездатності у ревматологічних хворих. **ПК 23.** Здатність проводити відбір ревматологічних хворих для проведення фізіотерапевтичного лікування та для санаторно-курортного лікування.

За результатами опанування програми з підвищення кваліфікації з циклу спеціалізації «Ревматологія» лікар досягає наступних програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання

ПРН 1. Збирати повний анамнез життя й хвороби пацієнта. Проводити цілеспрямоване клінічне обстеження по органам та системам.
ПРН 2. Виділяти та фіксувати провідний клінічний симптом або синдром. Встановлювати найбільш вірогідний або синдромальний діагноз захворювання. Оцінювати інформацію щодо діагнозу в умовах закладу

охорони здоров’я, його підрозділу, застосовуючи стандартну процедуру, використовуючи знання про пацієнта, його органи та системи, анатомо-фізіологічні та вікові особливості на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень
ПРН 3. Призначати й аналізувати додаткові (обов’язкові та за вибором) методи обстеження. Оцінювати інформацію з метою проведення диференційної діагностики захворювань , використовуючи знання про пацієнта, його органи й системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень.
ПРН 4. Визначати склад та режим раціонального харчування при лікувальному харчуванні хворих із ревматологічними захворюваннями.
ПРН 5. Визначати необхідний режим праці та відпочинку при лікуванні хворих із ревматологічними захворюваннями в умовах закладу охорони здоров’я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах.
ПРН 6. Визначити необхідний обсяг лікування й тактику ведення хворого залежно від конкретної клінічної ситуації. Визначати показання до госпіталізації за профілем та організувати її.
ПРН 7. Виділяти провідний клінічний синдром або невідкладний стан потерпілого/постраждалого за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, в закладі охорони здоров’я), у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації, у польових умовах, в умовах нестачі інформації й обмеженого часу, використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про пацієнта, його органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН 8. Обирати тактику надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі, в закладі охорони здоров’я, в умовах надзвичайної ситуації, в т.ч. у польових умовах на підставі провідного клінічного синдрому (тяжкості стану) та діагнозу невідкладного стану за стандартними схемами/протоколами.
ПРН 9. Надавати екстрену медичну допомогу на підставі провідного клінічного синдрому (тяжкості стану) та діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу згідно з визначеною тактикою, використовуючи стандартні схеми/протоколи.
ПРН 10. Організовувати проведення лікувально-евакуаційних заходів серед населення та військовослужбовців в умовах надзвичайної ситуації, в т.ч. у

польових умовах, під час розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення.
ПРН 11. Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувальної установи чи вдома на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта, використовуючи знання про його органи та системи, анатомо-фізіологічні та вікові особливості, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та використовуючи стандартні методики.
ПРН 12. Здійснювати всі етапи диспансеризації ревматологічниххворих, формувати групи диспансерного нагляду, організовувати лікувально-оздоровчі заходи диференційовано від групи диспансеризації. Здійснювати аналіз стану здоров'я певного контингенту на підставі офіційних даних шляхом співставлення з середньостатистичними показниками. Проводити оцінку впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.
ПРН 13. Визначати наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, виду, ступеню та тривалості непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про ревматологічні захворювання та їх перебіг.
ПРН 14. Готувати річний звіт про особисту виробничу діяльність, використовуючи офіційні облікові документи, за узагальненою формою в електронній та паперовій формах; вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення, використовуючи стандартну технологію, на підставі нормативних документів.
ПРН 15. Досліджувати обсяги та результативність діяльності лікаря-ревматолога, підрозділу, закладу охорони здоров'я в динаміці та при співставленні їх з середньо статичними і кращими в сфері діяльності. Проводити відбір та використовувати уніфіковані клінічні протоколи щодо надання медичної допомоги, що розроблені на засадах доказової медицини. Приймати участь у розробці локальних протоколів надання ревматологічної допомоги.
ПРН 16. Організовувати роботу медичного персоналу в команді, підрозділі, закладі. Взаємодіяти з колегами у своєму закладі та в інших закладах охорони здоров'я, підлеглими та керівниками; організовувати взаємодію з організаціями та установами поза сектором охорони здоров'я; формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів. Застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб

ревматологічних хворих, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.

Матриця відповідності професійних компетентностей лікаря зі спеціальності «Ревматологія»програмним результатам навчання

ПРН / ПК	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	*	*	*													
2			*								*					
3			*								*					
4			*								*					
5			*								*					
6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
11	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
12	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
13	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
14	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
15	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
16	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
17	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
18	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
19	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
20	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
21	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
22												*	*	*	*	*
23													*	*	*	*

IV.Перелік компонентів програми підготовки з циклу спеціалізації «Ревматологія»

4.1. Для лікарів-терапевтів 3місяці (468 годин / 15,6 кредитів ЄКТС):

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів/годин	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти			
ОК1	Організація ревматологічної служби в Україні	0,27/8	залік
ОК2	Теоретичні питання ревматології	0,27/8	залік
ОК3	Методи дослідження при ревматичних хворобах	0,80/24	залік
ОК4	Ревматичні хвороби серця та їх ускладнення	3,06/94	залік
ОК5	Системні хвороби сполучної тканини	3,13/94	залік
ОК6	Системні васкуліти	1,33/40	залік
ОК7	Ревматичні хвороби суглобів	2,27/68	залік
ОК8	Метаболічні артропатії	0,53/16	залік
ОК9	Остеоартроз	0,53/16	залік
ОК10	Остеопороз	0,53/16	залік
ОК11	Хвороби позасуглобових м’яких тканин	0,53/16	залік
ОК 12	Ментальне здоров’я mhGAP	0,80/24	залік
Додаткові компоненти			
ДК 1	Гемоконтактні вірусні інфекції	0,13/4	залік
ДК 2	Туберкульоз	0,13/4	залік
ДК 3	Запобігання насильству в сім’ї	0,13/4	залік
ДК 4	Невідкладна медична допомога при надзвичайних ситуаціях	0,13/4	залік
ДК 5	Медичне право	0,13/4	залік
ДК 6	Базова (фахова) цифрова компетенція працівника охорони здоров’я	0,13/4	залік
ДК 7	Ділова українська мова.	0,13/4	залік
ДК 8	Медико-етичні аспекти здоров’я і хвороби. Позитивна медицина.	0,13/4	залік

ДК 9	Спілкуємось українською правильно. Ментальність і здоров’я українців.	0,13/4	залік
Атестація		0,27/8	іспит
Разом		**15,6/468**	

4.2. Для лікарів-кардіологів, лікарів-ревматологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю 1 місяць (156 годин/5,2 кредитів ЄКТС):

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів/один	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти			
ОК1	Організація ревматологічної служби в Україні	0,13/4	залік
ОК2	Теоретичні питання ревматології	0,13/4	залік
ОК3	Методи дослідження при ревматичних хворобах	0,27/8	залік
ОК4	Ревматичні хвороби серця та їх ускладнення	0,27/8	залік
ОК5	Системні хвороби сполучної тканини	2,93/40	залік
ОК6	Системні васкуліти	1,33/16	залік
ОК7	Ревматичні хвороби суглобів	2,67/36	залік
ОК8	Метаболічні артропатії	0,27/8	залік
ОК9	Остеоартроз	0,53/8	залік
ОК10	Остеопороз	0,53/8	залік
ОК11	Хвороби позасуглобових м’яких тканин	0,53/8	залік
Атестація		0,27/8	іспит
Разом		**5,2/156**	

V. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА

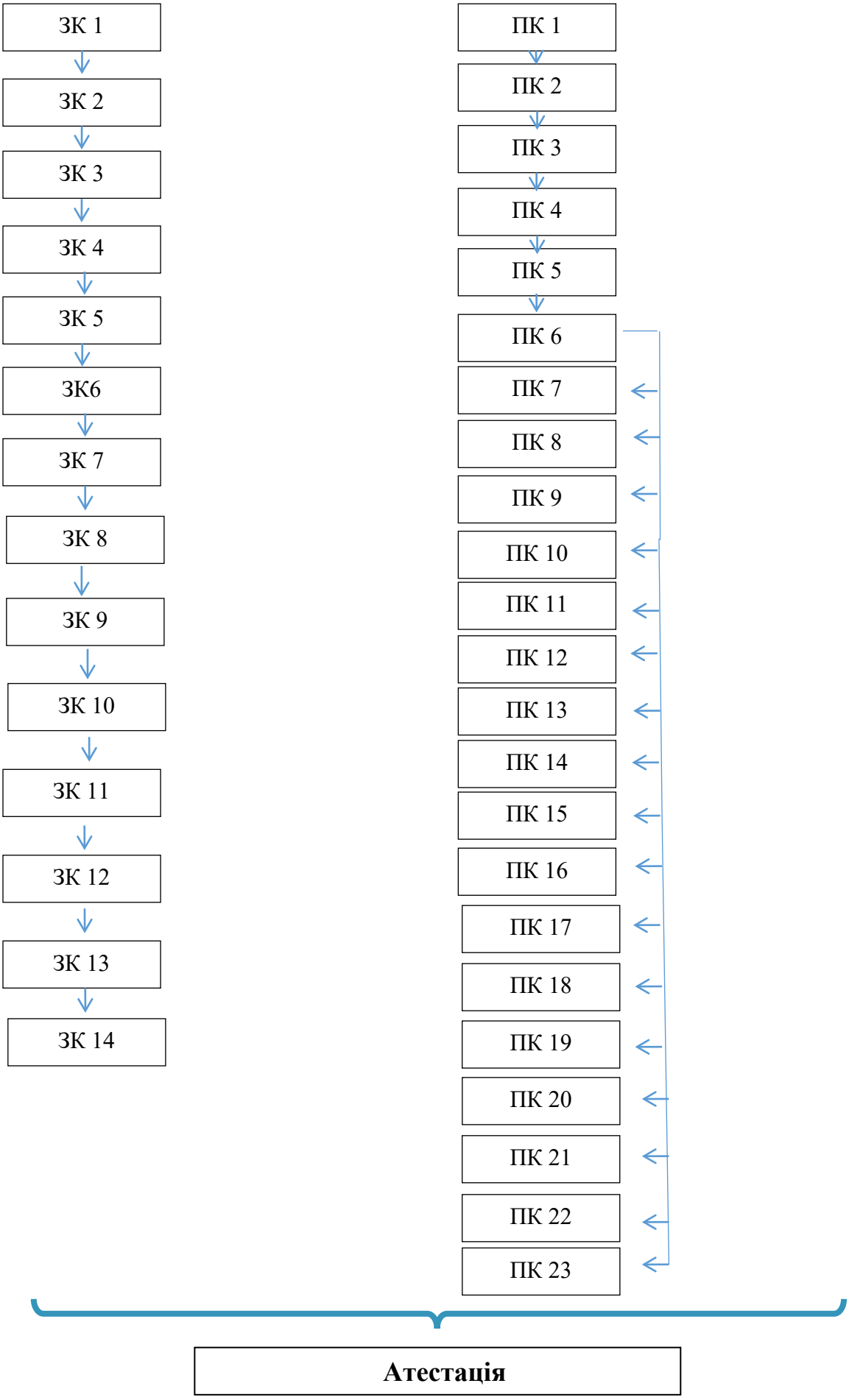

VI. АТЕСТАЦІЯ

Атестація на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання зі спеціальності «Ревматологія» підлягають особи, що пройшли цикл спеціалізації. Склад атестаційної комісії, яка проводить атестацію на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікар-спеціаліст формується закладом вищої (післядипломної) освіти.

До атестації для визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання зі спеціальності «Ревматологія», допускаються слухачі які повністю виконали програму підготовки.

Допуск до проведення атестації для визначення знань та практичних навичок оформлюється наказом ректора закладу вищої освіти.

Атестація лікарів включає:

- іспит з оволодінняпрактичниминавичками;
- співбесіда.

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 5-ти бальною (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 1–2 – «незадовільно») і вербальною («зараховано», «не зараховано») системами.

Види контролю: поточний, підсумковий, самоконтроль, атестація.

За результатами атестації з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» комісія приймає такі рішення: присвоїти або відмовити у присвоєнні звання «лікар-спеціаліст» із спеціальності«Ревматологія». За результатами позитивної атестації на підставі рішення атестаційної комісії лікарям, видається сертифікат встановленого зразка.

VII. ЛІТЕРАТУРА

1. Ащеулов Є.Л. Нариси артеріальної гіпертензії: монографія. Київ Четверта хвиля. – 2023 р. – 144 с.
2. Войцех М., Дзємянко І. та ін. Внутрішні хвороби. Хвороби нирок та сечовивідних шляхів. – 2021. – 124 с.
3. Глушко Л.В., Федоров С.В., Скрипник І.М. та ін.. Внутрішні хвороби: у 2 частинах. Частина 1-2.: підручник– «Медицина». – 2019
4. Головач І.Ю. Глюкокортикоїд-індукований остеопороз / «Медкнига». – 2019. – 240 с.
5. Джеймс М. Ріттер. Фармакологія за Рангом і Дейлом: 9-е видання: у 2 томах. Том 1-2. - «Медицина» – 2021.
6. Джон Р. Хэмптон ЕКГ у практиці.. – Медкнига. – 2018. – 560 с
7. Жарінов О.Й. Амбулаторнемоніторування електрокардіограми / О.Й. Жарінов, Ю.А. Іванів, В.О. Куць // «Здоров'я України» «Кардіологія, Ревматологія, Кардіохірургія» 2021,- № 6 (79).- С.44- 47.
8. Жарінов О.Й., Іванів Ю.А., Куць В.О. та співавтори. Функціональна діагностика. Видання друге, доповнене і перероблене. – К.: Четверта хвиля, 2021. – 784 с.
9. Жарінов О.Й., Куць В.О. (ред.) Основи електрокардіографії. – Львів.: МС, 2017. – 240 с.
10. Жарінов О.Й., Куць В.О. Електрокардіографія для сімейного лікаря. – К.: Четверта хвиля, 2019. – 192 с.
11. Журавльова Л.В. Основи діагностики та лікування захворювань суглобів / «Медкнига». – 2020. – 272 с.
12. Інструментальна діагностика в кардіології : навчальний посібник для лікарів, лікарів загальної (сімейної) практики, лікарів терапевтичного спрямування, а також для лікарів-інтернів за фахом «Загальна практика - сімейна медицина» та «Внутрішні хвороби» : у 2-х ч. Ч. 2 / В. І. Кривенко, М. Ю. Колесник, І. С. Качан [та ін.]. – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2020. – 114 с

13. Клінічна фармакологія: навчальний посібник / [Є.І. Шоріков, Г.І. Шумко, О.С. Хухліна та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2019. – 512 с.
14. Курс лекцій з клінічної кардіології / за ред. проф. В. Й. Целуйко. – К., 2020. – 592 с.
15. Медицина за Девідсоном: принципи і практика: 23-є видання: у 3 томах. Том 1-3 за ред. Стюарта Г. Ралстона, Яна Д. Пенмана, Марка В.Дж. Стрекена, Річарда П. Гобсона. – «Медицина» - 2021.
16. Національний підручник з ревматології (за ред. В.М. Коваленка, Н.М. Шуби) / електроний підручник: код доступу https://compendium.com.ua/uk/tutorials-uk/natsionalnij-pidruchnik-z-revmatologiyi/
17. Основні принципи діагностики та лікування ревматологічних, алергічних та гематологічних захворювань в клініці внутрішніх хвороб: навч. посіб. для здобувачів ступеня доктора філософії за третім освітньонауковим рівнем за програмою навчальної дисципліни «Сучасні аспекти вивчення внутрішніх хвороб» / Н.С. Михайловська, О.О. Лісова, О. О. Антипненко. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. – 192 с.
18. Ревматичні хвороби. Класифікація, стандарти діагностики та лікування. за редакцією ак. В.М. Коваленко. - К.Морін, 2021. – 400 с.
19. Свінціцький А.С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: навчальний посібник – «Медицина». - 2019. – 1008 с
20. Скибчик В.А, Скибчик Я.В. Клінічна електрокардіографія для професіоналів. – Львів: Видавець Марченко Т.В., 2021. – 568 с.
21. Скибчик В.А., Скибчик Я.В. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології. 2-е видання, доповнене. - Л: Простір. – 2020. – 164 с
22. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. Видання 2. Доповнене. Навчальний посібник. – Львів: Мс, 2019. – 416 с.

23. Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Практичні аспекти сучасної кардіології. Видання 2-е, доповнене. - Видавництво ”Мс”. – 2019. – 424 с.
24. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіо реабілітації гострий коронарний синдром без елевації сегмента ST . Наказ міністерства охорони здоров’я україни від 15 вересня 2021 року №1957 https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/2021_1957_ykpmd_gksbezelev.pdf
25. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та кардіореабілітації «гострий коронарний синдром з елевацією сегмента ST» Наказ Міністерства охорони здоров’я України від 14 вересня 2021 року № 1936 https://www.dec.gov.ua/mtd/gostryj-koronarnyj-syndrom-z-elevacziyeyu-segmenta-st/
26. Швед М.І. Основи практичної електрокардіографії / М.І. Швед, М.В. Гребеник // Тернопіль ТДМУ Укрмедкнига, 2021. – 128 с.

Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

(офіційні сайти та інформаційні портали)

1. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/
2. Кабінет Міністрів України (урядовий портал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/
3. Міністерство охорони здоров’я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/
4. AmericanJournalofNephrologyhttp://content.karger.com/Journal/Home/
5. Arteriosclerosis, Thrombosis, andVascularBiologyhttp://atvb.ahajournals.org/
6. ArthritisResearchhttp://arthritis-research.biomedcentral.com/
7. BritishMedicalJournal (BMJ) - (Issues) http://content.karger.com/Journal/Home/

8. CHEST http://www.chestnet.org/
9. HealthInformationhttps://www.nlm.nih.gov/hinfo.html
10. Hearthttp://heart.bmj.com/content/by/year
11. InternationalJournalofClinicalPracticehttp://onlinelibrary.wiley.com/journal/
12. JournalofStroke&CerebrovascularDiseaseshttp://www.strokejournal.org/issues
13. JournaloftheAmericanMedicalInformaticsAssociation (JAMIA) http://jamia.oxfordjournals.org/contents-by-date.2006.shtml
14. TheLancethttp://www.thelancet.com/
15. ННЦ «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» НАМН України. http://www.strazhesko.org.ua/
16. Український кардіологічний портал. http://ukrcardio.org/
17. Ревматологічний портал https://rheumahub.org.ua
18. Електронний науково-практичний журнал про кардіологію. http://www.webcardio.org/
19. Europeansocietyofcardiology. http://www.escardio.org/
20. AmericanCollegeofCardiology. http://www.acc.org/
21. AmericanHeartAssociation. http://www.heart.org/HEARTORG/
22. Ресурси кафедр Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. https://zsmu.edu.ua/p_1366.html
23. Сайт Національної бібліотеки США http://www.ncbi.nlm.nih.gov